

гічно це просто пояснюваний факт. Мозок – субстрат нашого психічного життя, не ізольований від усього організму в цілому: те, що, відбувається в організмі, обов'язково безпосередньо чи опосередковано відбивається на роботі мозку, на функції кори його великих півкуль. Звідси випливає простий висновок: все, що зміцнює наше здоров'я, одночасно зміцнює і субстрат нашої розумової діяльності – головний мозок. А оскільки це так, культура розумової праці є в той же час культурою нашого тіла, нашого здоров'я.

Продуктивність розумової праці обов'язково залежить від організації харчування. Достатня кількість життєво необхідних речовин (білки, жири, вуглеводи, вітаміни, мікроелементи) забезпечують високу продуктивність. Так, наприклад, білки забезпечують мозок енергією, але їхня живильна дія нетривала. А вуглеводи діють як паливо для тонкої мозкової структури. Але їжа не повинна бути надмірно калорійною, тому що вона не встигає повністю перетравитися, а «їжа, що не перетравлюється, з'їдає того, хто її з'їв» (Абу-ль-Фарадж, 1226-1286, сирійський письменник, лікар, історик).

У цьому питанні також приховано певну проблему, адже за своїм матеріальним станом учні ПТНЗ, як правило, не можуть собі дозволити раціонально харчуватися.

Підвищення продуктивності розумової праці також залежить від фізичних вправ (гімнастика, лижі, плавання) і правильно проведених днів відпочинку. М'язи тіла постійно впливають на мозок, на психічне самопочуття людини. Біологічні імпульси, що надходять від м'язів у головний мозок, несуть не тільки інформацію про стан «периферії тіла», а й є своєрідними подразниками, що стимулюють діяльність мозку, збуджують його. Так діє, зокрема, ранкова зарядка, у процесі якої за допомогою фізичних вправ в активність включається і головний мозок, який також повинен перейти на денний режим.

Навчання – це процес створення нових звичок. Щоразу, здобуваючи нову навичку, потрібно відпрацювати визначену схему з'єднання нервових клітин. У процесі навчання ми буквально програмуємо наш мозок. Складні навички роботи у професійній діяльності будуються на послідовному нашаруванні звичок. Після того, як опановано один рівень, увага вивільнюється для того, щоб перейти на вищий рівень. Так, навчившись писати, людина вже не думає про те, як написати слово, а цілком концентрує свою увагу на змісті написаного. Китайське прислів'я говорить: «Я чую, я забуваю. Я бачу, я запам'ятовую. Я роблю, я розумію».

Таким чином, отриманню умінь вчитися та, відповідно, підвищенню продуктивності розумової праці в учнів професійно-технічних навчальних закладів сприяють суб'єктивні й об'єктивні умови: загальна і специфічна культура кожної окремої людини, стан здоров'я і харчування; наявність необхідних для розумової діяльності умінь і навичок; звичка до творчого мислення (творче сприйняття роботи, що виконується); систематичність. Здатність працювати систематично – характерна риса кваліфікованого робітника, що використовує у своїй професійній діяльності послідовність дій, планування, ритм і темп у роботі.

Серед форм та методів діяльності професійно-технічних навчальних закладів, спрямованих на розвиток умінь вчитися та підвищення продуктивності розумової діяльності в учнів можна назвати створення цілісної системи мотивації, яка включатиме:

- розвиток творчої, пізнавальної діяльності учня під час теоретичного та практичного навчання;
- заохочення до творчого опанування професійними умінями та навичками;

- використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання – Інтернету, мультимедійних засобів, інтерактивних підручників тощо;
- організацію і проведення інтелектуальних змагань, конкурсів тощо;
- пропаганду здорового способу життя та раціонального харчування, відмови від шкідливих звичок.

Принциповою особливістю створення такої системи є те, що учням ПТНЗ мають бути цікавими ті заходи, які спрямовані на формування компетенції умінь вчитися. Тільки тоді вони зможуть не тільки дійсно стати кваліфікованими робітниками, але й підвищити свою конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Література.

1. Вайнтрауб М. А. Інтегроване розвивальне навчання у професійній школі: Монографія. – К. : Т. Ключко, 2009. – 17,7 авт. арк.
2. Васянович Г. П., Онищенко В. Д. Ноологія особистості. – Л.: Сполом, 2007. – 10,0 авт. арк.
3. Вьюжек Том. Тренуй свій мозг. – М. : ЗАО «ЭКМО-Пресс», 2001г, – 234 с.
4. Європейська кваліфікаційна рамка (ЄСК). The European Qualifications Framework (EQF). – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm.
5. Інформаційно-аналітичний збірник. «ПРОФТЕХІН-ФО» / [Н. О. Величко, І. В. Гириловська, Л. А. Майборода, І. М. Савченко та ін.]; під. кер. Т. В. Волкової. – Дніпропетровськ: ДЦ ПТО ПІТ, 2009. – Вип. І. – 7,5 авт. арк.
6. Кухарчук Петро Михайлович. Державно-громадське управління системою професійно-технічної освіти в Україні (регіональний аспект) : Автореф. дис... канд. Наук держ.упр. : 25.00.02 – 2009. – 20 с.
7. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості. – К. : Наш час, 2007. – 12,0 авт. арк.
8. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України. Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України / А. М. Гуржій, В. М. Геєць, Б. Є. Кваснюк. – К. : Фенікс, 2007. – 23,3.

УДК 323.213:351.852

Галина Скібчик

РОЗМЕЖУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

У статті аналізуються визначення понять державної політики у сфері бібліотечної справи. Пропонується уточнення таких термінів як «комплектування», «документ», «електронна бібліотека», «державна політика у галузі бібліотечної справи».

Ключові слова: бібліотечна справа, державна політика у галузі бібліотечної справи, комплектування, електронна бібліотека, віртуальна бібліотека, цифрова бібліотека, електронний документ, електронні ресурси.

© Скібчик Г.Є., 2011.

Технологічна революція в інформаційній сфері відкрила бібліотекам нові можливості й одночасно поставила перед необхідністю їх впровадження, впровадження яких зумовило перегляд їх ролі і місця у суспільстві та основ організації бібліотечної справи. Тому важливим завданням на сьогодні є формування нової державної політики у цій галузі.

Розгляду різних аспектів бібліотечної справи, у тому числі державної політики у галузі бібліотечної справи, присвячені дослідження І. Антоненко, А. Антопольського, О. Баркової, Л. Голохи, А. Земськова, Є. Кузьміна, Л. Петрової, Н. Стрішенець, Л. Шрайберга та багатьох інших українських і зарубіжних дослідників. У публікаціях та доповідях на конференціях з бібліотечної справи також наголошується на необхідності вдосконалення державної політики у галузі бібліотечної справи. При цьому феномен державної політики щодо бібліотек як суспільного явища є маловивченим, а саме поняття – невизначеним, що й зумовило актуальність дослідження.

Метою даної статті є аналіз основних понять державної політики у галузі бібліотечної справи, для досягнення якої необхідно:

- дослідити існуючі визначення понять «комплектування», «документ», «електронний ресурс», «електронна бібліотека», «державна політика у галузі бібліотечної справи» у працях вітчизняних та зарубіжних науковців;
- уточнити поняття «електронний документ», «електронний ресурс», «електронна бібліотека», «державна політика у галузі бібліотечної справи».

Систематичне поповнення документами бібліотек відповідно до профілю є необхідною умовою їх існування у суспільстві, а основою цього процесу є відбір. Поява електронних видань та можливість доступу до них без необхідності мати їх у фондї бібліотеки зумовили дискусії серед зарубіжних науковців щодо змісту поняття «комплектування». У американській бібліотечній термінології це поняття визначається декількома термінами: *acquisitions* – означає придбання й іноді комплектування шляхом купівлі; *collection development* – розвиток фонду – уже передбачає певну політику комплектування, аналіз потреб читачів, вивчення використання фонду, його оцінку тощо. Як зазначає Н. Стрішенець, тепер все частіше вживається *collection management* – управління фондом. У США поширеним є термін *selection* – відбір, добір (видань до бібліотеки) [24].

Відбір документів – складову частину комплектування фондів бібліотек – спочатку визначали як процес прийняття рішення щодо того, які видання мають бути додані до бібліотечного фонду [3]. Пізніше відбір документів змінюється на відбір матеріалів [1]. З появою електронних видань поняття «відбір» трансформується у «придбання», адже друковані видання купуються і знаходяться у власності бібліотеки, а електронні – можна або придбати у власність, або передплатити ліцензований доступ до них протягом певного часу, не будучи власником. Проте в умовах ліцензованого доступу до електронних документів втрачається контроль за їх якістю, оскільки виробники баз даних чи видавці електронних книг та журналів пропонують готові списки, де необхідні назви поєднуються з малоцінними, другорядними або повторюються у різних зібраннях/пакетах [23]. Це стало проблемою щодо відбору документів до фонду – назва за назвою чи готовими списками.

Узагальнивши наведені визначення, вважаємо, що термін «відбір документів» доцільніше вживати на

позначення пошуку та виокремлення із загального документного масиву необхідних видань незалежно від надання бібліотекам у користування за плату чи ні, а придбання документів – отримання у власність/тимчасове користування шляхом купівлі.

Основний об'єкт відбору – документ, дефініція якого є також дискусійною. Зокрема його визначають:

1) документ як соціальна інформація, зафіксована на матеріальному носії з метою її збереження, розповсюдження та використання [27]. Але документ й інформація та документна і соціальна інформація не є рівнозначними. Це доводить і М. Слободяник, який зауважує, що будь-яка документна інформація є соціальною, але не вся соціальна інформація є документною. Соціальна інформація стає документною у результаті документування [21];

2) документ як матеріальний носій запису. Офіційне визначення цього терміна подається як матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві [18, 19]. Однак така дефініція є недостатньою для визначення статусу ресурсів Інтернет як документів;

3) документ як «записана інформація». Але це визначення не відокремлює бібліотечні документи від інших документів. Оскільки основною функцією документа у бібліотеці є інформаційна, то найбільш точною, вважаємо, є дефініція Г. Швецової-Водки, яка визначає документ у бібліотечних та інформаційних установах як записану інформацію, зафіксовану на/в речовому виробі, основна функція якого – збереження і розповсюдження/передача інформації у просторі та часі [28].

Нині бібліотеки стоять перед вибором щодо того, яким документам при комплектуванні фонду надавати перевагу – друкованим або електронним; чи відмовлятися від комплектування документами на паперових носіях, якщо є доступ до електронних. Адже результатом інформатизації бібліотек та впровадження автоматизованих бібліотечних систем у практику їх роботи є електронні ресурси, які вважають синонімами «інформаційні ресурси», «електронні документи», «мережеві ресурси» тощо [29]. Невизначеність у термінології зумовлює різні погляди на зміст. Їх визначають як:

1) інформаційні ресурси [13]. Однак таке розуміння електронних документів суперечить законодавству щодо бібліотечної справи, відповідно до якого вони входять до сукупності документів, що утворюють інформаційні ресурси бібліотеки;

2) різновид інформаційних ресурсів. Можна погодитись з російською дослідницею Т. Бахтуріною, яка визначає електронні документи як різновид інформаційних ресурсів, для створення, збереження, обробки, пошуку, копіювання та передавання/розповсюдження яких необхідні технічні засоби та комп'ютерні мережі [8];

3) електронні документи та технічні засоби для їх створення і використання. За визначеннями українських дослідників, електронні ресурси є одночасно формами фіксації, збереження, обробки інформації, формами подання та розповсюдження інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій і телекомунікацій, а також поєднанням каналів, форм і засобів наукової взаємодії [4, 6].

Отже, термін «електронні ресурси» містить такі аспекти поняття:

- цифрова форма фіксації інформації;
- комп'ютери та програмне забезпечення для відтворення й управління інформацією;

- електронне середовище для розповсюдження інформації [4, 11].

Проаналізувавши визначення термінів «документ» та «електронні ресурси», пропонуємо у бібліотечній справі вживати ці поняття у такому значенні: електронний документ – інформація, зафіксована у вигляді електронних даних, яка є одиницею обліку, зберігання та використання й перебуває у власності бібліотек або є доступно за допомогою комп'ютерів та програмного забезпечення. А електронні ресурси у бібліотеці – це впорядкований фонд електронних документів, довідково-пошуковий апарат та програмно-технічні засоби для їх опрацювання, зберігання і надання у користування.

Наступним поняттям, яке доцільно розглянути в межах даної статті, є електронна бібліотека – упорядковане зібрання електронних документів, що пов'язане з найбільш дискусійними термінами «цифрова» та «віртуальна» бібліотека. Спочатку електронною бібліотекою називали колекцію електронних версій документів, доступних через комп'ютерну мережу. Пізніше такою бібліотекою вважали множину документів, технологій та роботи. У наш час електронну бібліотеку визначають як поєднання: організації збору документів; засобів для перегляду та пошуку документів; комп'ютерні мережі.

Деякі дослідники даної проблематики дійшли висновку, що термін «електронна бібліотека» є надто широким і невизначеним для вживання у професійних колах. До того ж окремі фахівці вважають його застарілим чи неактуальним [2, 26]. А в наукових дослідженнях та практичній роботі доцільніше, на думку Ю. Ткаченка, користуватися тільки термінами «цифрова бібліотека» – упорядковане зібрання повнотекстових документів, зображень, звукозаписів, на які не поширюються обмеження тиражування, накладені міжнародним законодавством про авторське право, і є доступними для використання широкому колу користувачів через інтернет», та «віртуальна бібліотека» – корпоративне об'єднання академічних, навчальних чи культурних установ, створене для спільного користування комерційними інтернет-ресурсами. Коло користувачів віртуальної бібліотеки є чітко визначеним і обмеженим» [26, с. 16]. Однак на думку окремих фахівців, використання терміну «віртуальна бібліотека» є недоцільним через її умовність [25].

Інші науковці цифровою вважають бібліотеку, в якій зберігаються тільки оцифровані ресурси, не передбачаючи наявності документів на традиційних носіях. У електронній бібліотеці процеси обробки, зберігання та пошуку здійснюються за допомогою комп'ютерів, але документи на машинних носіях співіснують з аудіо-, аудіовізуальними та іншими документами [26]. Таким чином, електронна бібліотека включає в себе й цифрову, де, крім суто дискретного представлення документів, допускається їх відображення в іншій формі. Цифрова і електронна бібліотеки, на відміну від віртуальної, є сукупністю документів, що мають конкретне місцезнаходження. Можна погодитись з тим, що віртуальна бібліотека – це інтегровані комп'ютерними мережами цифрові та електронні бібліотеки [26].

Електронну бібліотеку також розглядають як:

1) інформаційну систему, що функціонує у мережевому середовищі. До визначальних критеріїв електронної бібліотеки відносять знаходження її фонду за конкретною адресою; наявність сформульованої політики комплектування; організовану систему метаданих [5, 7]. Проте електронна бібліотека не є аналогом традиційної бібліотеки. Це складна інформаційно-бібліотечна система, що дозволяє надійно зберігати, використовувати ко-

лекції електронних документів, розміщених у цій системі та доступних через комп'ютерні мережі;

2) впорядковану колекцію електронних документів. Таке визначення дається в українському та російському варіантах концепції по створенню електронної бібліотеки, якою вважається розподілена інформаційна система, яка дозволяє надійно збирати, зберігати та ефективно використовувати колекції документів, доступні в зручному для користувача вигляді через глобальні мережі передачі даних [15, 20];

3) електронний ресурс і, власне, бібліотека. Л. Шрайберг вважає, що електронна бібліотека – це локальні чи розподілені електронні ресурси, об'єднані єдиними правилами структуризації та доступу. А. Земськов говорить про електронну бібліотеку як тематично орієнтовану систему доступу до віддалених чи локальних електронних ресурсів, здатну обслуговувати даними ресурсами локальних або віддалених користувачів [14]. Отже, з одного боку, вона є ресурсом, а з іншого – бібліотекою. Ресурсну складову також підкреслює М. Слободяник і пропонує робоче визначення поняття електронної бібліотеки як складної відкритої системи, що містить повнотекстову і/або мультимедійну базу даних, дозволяє забезпечити багатоаспектний пошук первинних документів та правила доступу до них [22].

Узагальнивши підходи до визначення електронної бібліотеки, вважаємо, що це інформаційна система, яка включає впорядкований фонд електронних або оцифрованих документів, сформований відповідно до значення, складу користувачів і виду бібліотеки з метою надання їх у суспільне користування та комплекс програмно-технічних засобів, що виконують функції створення, використання й зберігання цього фонду. Цифрова бібліотека, на нашу думку, – упорядкований масив документів, переведений за допомогою програмно-технічних засобів у цифрову форму. Віртуальна бібліотека включає розподілений масив документів у електронній та/або цифровій формі, доступних через комп'ютерну мережу.

З метою забезпечення послідовності у розвитку бібліотек, оперативного вирішення поточних і попередження виникнення майбутніх проблем необхідний загальний план дій. Саме таку послідовність окреслює державна політика у галузі бібліотечної справи, активне обговорення фахівцями та науковцями проблем якої свідчить про її актуальність.

На відміну від множини визначень попередніх понять термін «державна політика у галузі бібліотечної справи» відсутній як у науковій літературі з державного управління, так і у фахових виданнях з питань бібліотекознавства й бібліотечної справи. Це підтверджує дослідження Л. Голохи, яка, аналізуючи основні термінологічні поняття державної політики в галузі бібліотечної справи, приходиться до аналогічного висновку, підкреслюючи, що у спеціальній літературі радянських часів термінами «державна політика в галузі бібліотечної справи» та «державна бібліотечна політика» взагалі не послуговуються. Замість терміна «політика» у законодавчих та нормативно-правових документах щодо бібліотечної справи використовується «управління» [12].

Сучасні законодавчі акти окреслюють тільки основні напрями державної політики у цій галузі та визначають, що основою державної політики в галузі бібліотечної справи є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються бібліотеками у тимчасове

користування [18]. Проте тлумачення поняття «державна політика в галузі бібліотечної справи» відсутнє.

Не мають єдиного визначення цього терміна і науковці. Одні вважають державну політику в галузі бібліотечної справи синонімом бібліотечної політики, наприклад, А. Ванєєв визначає державну бібліотечну політику як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення конституційного права громадян на пошук, одержання і розповсюдження інформації. Метою цієї політики є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування [9]. Інші ж бібліотечну політику трактують як «сукупність норм і заходів, що регулюють життєдіяльність і розвиток бібліотеки в конкретному соціально-економічному, політичному, культурному середовищі» [17, с. 64]. Її також розуміють і як діяльність органів державної влади і управління, суспільних структур, окремих організацій, що визначається їх цілями й спрямована на організацію і стимулювання процесу модернізації бібліотек чи/або бібліотечної справи [16]. Волженіна С. також наголошує, що бібліотечну політику можна визначити як систему цілей і завдань органів державної влади по керуванню бібліотечною галуззю регіону, а також механізми, форми, методи, способи її реалізації. Причому основна роль у реалізації бібліотечної політики належить органам виконавчої влади, у відомчому підпорядкуванні яких перебувають бібліотеки [10]. Тобто державна політика у галузі бібліотечної справи та бібліотечна політика в даному випадку є синонімами, що не зовсім коректно, адже бібліотечна політика – це діяльність кожної окремої бібліотеки, яку спрямовує державна політика. Отже, бібліотечна політика є складовою державної політики у галузі бібліотечної справи.

Найбільш загальне визначення цієї дефініції пропонує Л. Голоха, визначаючи державну політику в галузі бібліотечної справи як «діяльність держави, спрямовану на максимально повне забезпечення основної ролі бібліотек у суспільстві, а саме в розвитку освіти, науки, культури, поінформованості громадян та самореалізації сутнісних сил людини, збереження національної самобутності народів, утвердження їх гідності» [12, с. 30–31].

Підсумовуючи наведені дефініції терміна «державна політика у галузі бібліотечної справи», у загальному вигляді її можна визначити як цілеспрямовану діяльність органів державної влади щодо забезпечення основної ролі бібліотек у суспільстві.

Таким чином, проблема термінологічної визначеності основних понять державної політики у галузі бібліотечної справи є однією із найбільш дискусійних і потребує подальшого вивчення та стандартизації.

Література.

1. Reitz J. M. Dictionary for Library and Information Science. – Westport, 2004. – 788 p.
2. Tennant R. Digital v. Electronic v. Virtual Libraries. Berkeley digital library [Electronic recourse] / R. Tennant. – Available : <http://sunsite.berkeley.edu/mydefinitions.html>.
3. The ALA Glossary of Library and Information Science / H. Young. – Chicago, 1983. – 245 p.
4. Антоненко І. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення / І. Антоненко, О. Баркова // Біб. вісн. – 2004. – № 2. – С. 11–22.
5. Антопольский А. Б. Электронные библиотеки: принципы создания: науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский, Т. В. Майстрович. – М. : Либерея, 2007. – 288 с.
6. Баркова О. В. Електронні ресурси як об'єкти універсальної електронної бібліотеки / О. В. Баркова //

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 2. – С. 75–80.

7. Баркова О. В. Модельний підхід у дослідженні технологічного забезпечення електронної бібліотеки / О. В. Баркова // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2003. – Т. 5, № 3 – С. 81–90.

8. Бахтурина Т. А. Проблемы взаимосвязи международной и национальной терминосистем / Т. А. Бахтурина // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 6. – С. 99–106.

9. Ванеев А. Н. Новое в отечественной теории управления библиотеками / А. Н. Ванеев // Управление библиотекой: новые идеи и практические решения: сб. науч. тр. – М., 1995. – Вып. 1. – С. 20–34.

10. Волженіна С. Ю. Искусство возможного или невозможного? [Электронный ресурс] / С. Ю. Волженіна // Биб. дело. – 2009. – № 16. – Режим доступа : <http://www.bibliograf.ru/issues/2009/8/133/0/1030/>

11. Гиляревский Р. С. Является ли библиотекой электронная библиотека? [Электронный ресурс] / Р. С. Гиляревский, Г. А. Василенко, А. И. Чугунова // Биб. дело – 2001: российские библиотеки в мировом информационном и интеллектуальном пространстве : материалы 6-й Междунар. науч. конф., 26-27 апр. 2001 г. – М., 2001. – Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/articles/msuk/2001/ls/slj59.html>.

12. Голоха Л. Державна політика в галузі бібліотечної справи: питання понятійно-категоріального апарату / Л. Голоха // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2006. – № 1 (23). – С. 21–32.

13. ГОСТ 7.83-2001. Электронные издания. Основные виды и выходные сведения [Электронный ресурс]. – Минск, 2002. – Режим доступа : http://www.bibliography.ru/method/gosts/7-83/7_83.html.

14. Земсков А. И. Электронные библиотеки как элемент информационного общества / А. И. Земсков // Науч. и техн. б-ки. – 2002. – № 6. – С. 5–15.

15. Коголовский М. Р. Электронные библиотеки — новый класс информационных систем / М. Р. Коголовский, Б. А. Новиков // Программирование. – 2000. – № 3. – С. 29–44.

16. Кузьмін Е. І. Бібліотечна політика [Електронний ресурс] / Е. І. Кузьмін, Т. Л. Манілова. – Режим доступу : <http://www.idea.com.ua/forum>.

17. Петрова Л. Г. Правові засади економічних відносин в діяльності сучасної бібліотеки / Л. Г. Петрова. – К., 2002. – 70 с.

18. Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»: Закон України від 21 трав. 2009 р. № 1388-VI // Біб. планета. – 2009. – № 3 (45). – С. 4–6.

19. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII // Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи: темат. добірка : у 2 ч. Ч. 1 : Правове регулювання у сфері інформації / уклад. Т. Ю. Жигун. – К., 2007. – С. 7–17.

20. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення Національної електронної бібліотеки України «Бібліотека – XXI» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 груд. 2009 р. № 1579-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

21. Слободяник М. С. Структура сучасного документознавства / М. С. Слободяник // Вісн. Книжк. палати. – 2003. – № 4. – С. 18–21.

22. Слободяник М. С. Формування електронної бібліотеки як бібліотекознавча проблема / М. С. Слободя-

ник // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. пр. – Х., 2004. – Вип. 14. – С. 116–127.

23. Стрішенець Н. Критерії відбору у процесі комплектування: американський досвід / Н. Стрішенець // Біб. планета. – 2009. – № 2(44). – С. 6–11.

24. Стрішенець Н. В. Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології / Н. В. Стрішенець. – К., 2004. – 329 с.

25. Сукиасян Э. Р. Об уместности понятия «виртуальный СБА» / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 1996. – № 11. – С. 13–18.

26. Ткаченко Ю. «Електронні», «цифрові» та «віртуальні» бібліотеки: термінологічні зауваження / Ю. Ткаченко // Біб. вісн. – 2006. – № 2. – С. 14–16.

27. Толковый словарь по основам информационной деятельности / [сост. В. М. Бирбраер и др.]. – К. : УкрИНТЭИ, 1995. – 251 с.

28. Швецова-Водка Г. М. Типология документа: навч. посібник [Електронний ресурс] / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Кн. палата України, 1998. – 80 с. – Режим доступу : <http://www.documentoved.at.ua>

29. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій: моногр. / Г. В. Шемаєва. – Х. : ХДАК, 2008. – 290 с.

УДК 336.012.23

Світлана Слободенюк

УПРАВЛІННЯ ЗБАЛАНСОВАНИМ ЗРОСТАННЯМ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ФАКТОРИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ

У статті звертається увага на проблеми розбіжностей форм та методів державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах перехідної та розвиненої ринкової економіки. При цьому сам ринок фінансових послуг розглядається в якості сегменту фінансового ринку. У зв'язку з цим у центрі уваги опиняється проблема рівноваги на фінансовому ринку, форми та методи її підтримки в умовах посткризової економіки.

Ключові слова: активні операції; державне регулювання; пасивні операції; інвестування; рівновага; ринок фінансових послуг.

Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», визнає в якості однієї з провідних цілей розвитку фінансового сектору країни збільшення обсягів надання фінансових послуг при одночасному посиленні оцінювання фінансових ризиків. При цьому особлива увага звертається на те, що сучасний незадовільний стан цієї сфери став наслідком падіння, яке відчула національна економіка з середини 2008 р. [1, с. 14]. Зниження рівня надання фінансових послуг, а серед них – пов'язаних з кредитуванням підприємств та населення, спричинили суттєві диспропорції у реальному та фінансовому секторах економіки держави.

© Слободенюк С.М., 2011.

Таким чином, сама постановка питання про розвиток ринків фінансових послуг отримала цілком певний зміст, який визначається необхідністю стабілізації стану ринку. При цьому увага явно надається необхідності досягнення на ринку кількісних пропорцій з позитивної динаміки пропозиції фінансових послуг та, нехай і не явному, але ж тренду на їх здешевлення по основних позиціях. Вважається, що такі тенденції можуть свідчити про «оживлення» ринку.

Між тим, не менш важливим виявляється й якісне удосконалення ринку, формування системи його інститутів, здатних реалізувати цілі довгострокового економічного зростання. Фундаментальною проблемою тут є суперечлива єдність між характером становлення такої системи інститутів, яка утворюється структурами приватного сектору в інтересах збільшення власних доходів та державними органами, регуляція ринку якими повинна дотримуватися завдань суспільного розвитку. При цьому останнє не виключає, а, навпаки, передбачає, задоволення приватного інтересу.

Увага до ринків фінансових послуг в останні роки (після початку економічної кризи) напряду пов'язана з модернізацією державної політики. Її зосередження на проблемах фінансової стабілізації явно простежується у документах провідних міжнародних організацій та національних урядів. Тут зазначена проблема повстає як така, що потребує насамперед політичного розв'язання та адекватного урядового курсу. Наукові розробки з цього приводу представлені в роботах дослідників, які переважно спираються на досягнення інституціональної теорії. Саме вони найбільш повно враховують історичні особливості (як умови розвитку зазначених ринків) та раціональну природу впливу держави з розбудови фінансового сектору. Такий підхід набув значного поширення особливо після початку економічної кризи, яка, самим фактом свого виникнення, довела перспективність досліджень в цьому напрямі. Через це безумовний інтерес представляють праці: І. Асмундсона, В. Маєвського, А. Ноува, Т. Сендлера, Дж. Стігліца, К. Хартлі, Дж. Ходжсона та ін.

Механізм реалізації взаємодії держави та приватного сектору, результатом якого повстає відповідна галузева інфраструктура (у нашому випадку – інфраструктура ринку фінансових послуг) є окремим питанням, що потребує консенсусу інтересів основних суб'єктів ринку. Причому, такий пошук не може здійснюватися лише через узгодження інтересів сторін, чи прийняття сумісних проектів (навіть, у випадку, якщо сторони будуть безумовно виконувати його положення). Багато в чому він відбувається як процес, що підкоряється дії об'єктивних законів та закономірностей.

У такому вигляді він представляє інтерес для дослідження меж державного втручання у формування ринкового середовища. Ці межі напряду пов'язані з ефективністю дії як ринкового механізму, так і державного управління. У випадку формування ринку фінансових послуг пошук таких меж має стати об'єктом цілеспрямованих заходів з боку теорії та практики державного управління.

Мета статті полягає у формуванні загальних контурів суперечливої єдності процесу взаємодії держави та приватного сектору з приводу формування інфраструктури ринку фінансових послуг. При цьому, ставлячи так питання, ми виходимо з того, що реалізація згаданої взаємодії має принципові розбіжності у коротко та довгостроковому періодах. Практична значущість такого розмежування є важливою передумовою під-

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Постановка проблеми